

פש ליה כוזא. נמצא שביחד יצא כוס שלם של יין מהשמרים.

וכוזא בתרי ופלגא, כוס יין ביחס לשתיים וחצי כוסות מים, **חמרא מעליא** יין גמור הוא. שהוא יותר מרבע יין, שאמרנו מקודם, שלכולי עלמא הוי יין.⁽⁸⁶⁾

ומקשינן לרבא: **וביתר מכדי מדתו, מי פליגי?** וכי יש מי על כך שאם כמות התמד גדולה מכמות המים שנתן על השמרים, דינו כייין?

והא תנן במסכת מעשרות: **התמד, העושה צא-א** "תמד" משמרי יין, **ונתן מים במדה** על השמרים, שבאו מיין שלא היה מעושר, ולאחר זמן **מצא כדי מדתו**, שהתמד אינו עולה על כמות המים שנתן, הרי הוא **פטור** מן המעשר משום שדינו כמים, ואפילו אם יש בו טעם יין, הואיל ולא נוסף עליו כלום מהשמרים.

ורבי יהודה מחייב במעשר את התמד הזה, שדינו כייין, מאחר שיש בו טעם ומראה יין.

ומוכיחה הגמרא: **עד כאן לא פליגי רבנן** ורבי יהודה, **אלא כשמצא בתמד בכדי מדתו** שנתן מים, בלבד. **אבל ביותר מכדי מדתו**, אם נוסף אפילו קצת על המים שנתן, **לא פליגי.** וגם רבנן יודו שהוא חייב במעשר,

ואף כאן סובר רבא שאם המים הם פי שלש מהיין שבשמרים, יין גמור הוא.

וממשיך רבא: **רמא תלתא ואתא תלתא,** אם נתן שלש כוסות מים על השמרים ולא נוסף כלום אלא נשאר אותם שלש כוסות, גם אחרים מודים, **ולא כלום הוא.** שאין עליו דין יין, ואפילו יש בו טעם יין, שהואיל ולא נוסף עליו כלום מהשמרים, הרי הוא נחשב כמים, ומברכים עליו שהכל נהיה בדברו.

כי פליגי תנא קמא ואחרים, דרמא תלתא **ואחא תלתא ופלגא,** כשנוסף חצי כוס על כל שלש כוסות מים שנתן על השמרים.⁽⁸⁵⁾

דרבנן סברי: תלתא עייל, תלתא נפיק. שאותם שלש כוסות מים שנתן על השמרים יצאו חזרה. **פש ליה פלגא,** נשאר חצי הכוס הנוסף, שהוא יין שיצא מהשמרים. **ופלגא בשיתא פלגי מיא,** חצי כוס יין ביחס לשש חצאי כוסות מים, **ולא כלום הוא.** שהואיל ויש בו שביעית יין, אינו נקרא יין.

ואחרים סברי: תלתא עול, תריין ופלגא נפיק. מתוך שלשת כוסות המים שנתן על השמרים, רק שתיים וחצי מהן יצאו חזרה, ואילו חצי כוס מים נבלעה בתוך השמרים, ובמקומה יצאה חצי כוס יין מהשמרים, שדרך היין לצוף למעלה.

שנקט מדה מסוימת. שיטה מקובצת בשם תוס' הרא"ש.

86. אבל ברמא תלתא ואתא תלתא, אין לומר שחלק מן המים נשאר בשמרים ומה שיצא יש בו יין. שהרי אין רגלים לדבר לכך שהרי יצא בדיוק מה שנכנס. ועוד, שלכל היותר יצא חצי

85. הוא הדין שחולקים ברמא תלתא ואתא תלתא ושליש, דלאחרים, שרק שתיים וחצי כוסות יצא, נמצא שיש כאן חצי כוס ועוד שלישי כוס יין ביחס לשתיים וחצי כוסות מים, שזה רבע יין ודינו כייין. והוא הדין שחולקים גם ברמא תלתא ואתא ארבעה פחות משהו, דלרבנן לא הוי יין עד דאתא ארבעה שלמים שיהא רבע יין. אלא

והאי דקא מיפלגי בכדי מדתו, להודיעך כהו דרבי יהודה, שאפילו לא נוסף כלום על מדת המים שנתן, בכל זאת דינו כ"יין". (89)

בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייא בר אבין: שמרים שיש בהם טעם יין, מהו? האם מברכים עליהם בורא פרי הגפן? (90)

אמר ליה: מוי סברת חמרא הוא? קיוהא בעלמא הוא! הטעם אינו אלא משום שנכנס

משום שדינו כ"יין. ואם כן, הוא הדין שרבנן יודו שמברכין עליו בורא פרי הגפן. וכיצד אתה אומר שרבנן ואחרים חולקים באופן שנתרבו המים שבתמד? (87)

ומתרצינן: לעולם הוא הדין דאפילו ביותר מכדי מדתו פליגי. ורבנן יסברו שאין דינו כ"יין אלא אם התוספת היא בשיעור של כוס אחת לשלש כוסות מים. (88)

כשמתמד אותם ונעשים יין, חל עליהם איסור טבל.

ועוד מתרין, שהשמרים הללו היו מיין מעושר, אלא לפי שלא היה דעתו לעשר מתחילה רק על היין ולא על השמרים לכן הוא צריך לעשר עתה את השמרים. ורק משעה שהם נעשים יין הם מתחייבים במעשר, ולא כשהם עדיין שמרים. וראה חזון איש חושן משפט ליקוטים סימן כא לדף צו.

89. ואין לומר שישמיענו שחולקים אפילו ביותר מכדי מדתו להודיעך כחם דרבנן, משום שאין בזה שום חידוש שבגלל המעט שנתרכה מכדי מדתו שלא יהא עליו דין יין, דפשיטא שהוא בטל במים הרבים. אבל דברי רבי יהודה יש בהם חידוש גדול, שאפילו אין בו כלל טעם יין, צריך להחמיר ולהפריש מעשר. רשב"ם.

[וברש"י בפסחים [מב ב] ד"ה ורבי יהודה מבואר שרבי יהודה מחייב רק כשיש בו טעם יין.]

ורבינו גרשם כתב כאן, שהטעם של רבי יהודה משום שאף שמצא רק כדי מדתו ודאי שחלק מהמים נבלע בשמרים, ומהשמרים יצא יין באותה כמות, ולכן דינו כ"יין".

90. ולא שמע מהברייתא דלעיל. שאם כן, היה שואל אם הלכה כרבנן או כאחרים. רשב"ם.

כוס יין, וחצי אחד ביחס לחמשה חצאים לא הוי יין. רשב"ם.

87. אבל זה לא קשה, הרי רבי יהודה מחייב אפילו במצא כדי מדתו, ומדוע אומר רבא שברמא תלתא כוללי עלמא לא כלום הוא? משום שגם רבי יהודה מודה שמעיקר הדין אינו נחשב יין במצא כדי מדתו, ורק לענין תרומה הוא מחמיר לחייב בהפרשת תרומה [ובאמת לא יוכל להפריש ממנו על יין גמור]. ולכן לענין ברכה גם הוא יודה שאין מברכין עליו בורא פרי הגפן, שהיא ברכה חשובה, אלא שהכל. שהרי "על כולן אם בירך שהכל יצא". אבל מרבנן קשה, שהם אינם מחמירים לענין תרומה יותר מעיקר הדין, ואם כן, גם לענין ברכה יסברו שבמצא יותר מכדי מדתו מברך עליו בורא פרי הגפן. רשב"ם.

88. הקשו התוס': איך אפשר לפטור ממעשר ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא, לפי רבנן? והרי יש בו טעם של טבל, וטבל אוסר בנותן טעם [במין דשאינו מינו]?

ותירצו, שאין כאן טעם כלל אלא קיוהא בעלמא וכעפרא בעלמא דמי. תוס' ד"ה הוא.

והרמב"ן תירץ, ששמרים אין עליהם איסור טבל, דפסולת אוכלין הוא. ובדומה לזה מצינו אפילו לגבי תרומה שהמורסן והסובין של תרומה אין עליהם איסור של תרומה. ורק עתה,

של הקדש, לעולם אסור. ואפילו החליף הרבה פעמים את המים. ושל מעשר שני, לעולם מותר, אפילו המים הראשונים.

קשיא הקדש אהקדש. שהרי כברייאת הראשונה נאמר שבהקדש אינו אסור לעולם, רק השלישי או הרביעי.

קשיא מעשר אמעשר. שבברייאת הראשונה נאמר שבמעשר אסור הראשון או השני, וכאן נאמר שבמעשר מותר לעולם.

ומשנינן: הקדש אהקדש, לא קשיא:

כאן, הברייאת השניה, מדברת שהשמרים היו מיין שהיה קדוש בקדושת הגוף, שהקדישו אותו לנסכים שינסכו אותו על גבי המזבח. וקדושה חמורה היא, לכן הוא אסור לעולם.

כאן, הברייאת הראשונה, מדברת שהיין היה קדוש רק בקדושת דמים, שהקדיש חבית יין לבדק הבית על מנת שימכר, ויעשו בדמיו צרכי בדק הבית. וקדושה זו קלה יותר, לכן אינו אסור לעולם.⁽⁹²⁾

מעשר אמעשר, נמי לא קשיא:

כאן, הברייאת הראשונה מדברת במעשר ודאי. לכן אסור אף ראשון או שני.

בו החרירות של השמרים ולא משום שהוא יין, ולכן אין מברכים עליו אלא שהכל נהיה בדברו.

תנו רבנן: שמרים של תרומה, שנתן עליהם מים, והוציאם, ושוב נתן עליהם מים אחרים, וכך עשה כמה פעמים. הרי ראשון ושני, המים הראשונים והשניים, אסור. דינם הוא כתרומה, לפי שהם יין, ואסורים למי שאינו כהן. ושלישי, המים השלישיים, מותר. אין עליהם דין תרומה, לפי שהם מים בעלמא, ואפילו יש בהם טעם יין.⁽⁹¹⁾

רבי מאיר אומר: אף שלישי אסור אם הוא בנותן טעם, שיש בו עדיין טעם יין.

ושמרים של מעשר שני: הראשון אסור לשותתו מחוץ לחומת ירושלים כדין מעשר שני. והשני מותר שאין עליו דין מעשר שני.

רבי מאיר אומר: אף שני אסור אם הוא בנותן טעם.

ושמרים של הקדש — שלישי אסור, ורביעי מותר.

רבי מאיר אומר: אף רביעי אסור אם הוא בנותן טעם.

ורמינהו סתירה לכך מהא דתניא: שמרים

91. הקשו התוס': איך מדובר? אם מצא רק כדי מדתו או רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לרבנן, אפילו הראשון יהא מותר. ואם רמא תלתא ואתא ארבעה, אם כן גם הרביעי של מעשר יהא אסור? ותירצו, שלעולם אין בהם טעם יין כלל אלא קיוהא דעלמא, ובכל זאת החמירו מדרבנן לענין תרומה ומעשר והקדש. וראה מהרש"א ורש"ש. ועוד כתבו, שמדובר בענין שלא הקדיש את

92. כך מפרש הרשב"ם. והרשב"א כתב, לולי שראיתי שכולם מפרשים כך, הייתי מפרש בהיפוך, שבקדושת הגוף כל שהלך לחלוחית

ותמהינן: הכשירן — דמאי? באיזה הכשר מדובר, שאם לענין קבלת טומאה, הרי אין הבדל אם הוא מים או יין, שהרי בין אי דמאי, אם הוא מים, אכשורי מכשרי, הוא מכשיר את האכל לקבלת טומאה. ובין אי דחמרא, אם הוא יין, אכשורי מכשרי לקבלת טומאה?!

ומשנינן: לא צריכא, הנפקא מינה אם הוא יין או מים, הוא באופן שתמדו במי גשמים. המים שנתן על השמרים היו מי גשמים, שעדיין לא חשב עליהם להשתמש בהם, ולא ירדה עליהם תורת משקין שיכשירו לקבלת טומאה הואיל ולא החשיבם. אבל יין, יש עליו תורת משקה גם ללא מחשבה.⁽⁹⁴⁾ ולכן, רק אם התמד הזה דינו כיון הוא מכשיר לקבלת טומאה.

ומקשינן: וכיון דקא שקיל, ורמי להו למנא,

כאן, הבריייתא השניה מדברת במעשר דמאי, שהיין שהופרש ממנו המעשר לא היה טבל ודאי אלא דמאי, שקנו אותו מעם הארץ החשוד על המעשרות. והקילו בו חכמים כי רוב עמי הארץ מעשרין. לכן המים שנותנים על השמרים הללו לעולם מותרים.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: כדרך שאמרו לענין איסורן, שלגבי תרומה, המים הראשונים והשניים נחשבים כיון ואסורים, והשלישים נחשבים כמים ומותרים. ולגבי מעשר, רק הראשון אסור [לפי התנא קמא], כך אמרו לענין הכשירן. שהמים הראשונים והשניים של תרומה נחשבים כיון, והם מכשירים את האוכל לקבלת טומאה [שהיין הוא אחד משבעת המשקים שמכשירים לקבלת טומאה], וכן הראשונים של מעשר. ואילו השלישים של תרומה והשניים של מעשר אינם נחשבים כיון, ואינם מכשירים לקבלת טומאה.⁽⁹³⁾

חכמים מדותיהם. והתוס' רי"ד מפרש "לענין הכשירן", היינו הכשרן של תרומה ומעשר והקדש, כי מה שנחשב יין לענין תרומה, מכשיר את התרומה עצמה לקבלת טומאה וכן במעשר והקדש. שלא מסתבר שבגלל שהוא נחשב יין לגבי תרומה מחמת קדושתה, יחשב גם יין לענין הכשר זרעים. אלא ודאי רק לענין התרומה עצמה מדובר, שבגלל קדושתה הוא נחשב יין לגבה. ומכל מקום אינה אלא חומרא מדרבנן.

94. במים צריך שני דברים: שיחשיב אותם מתחילה שיהיו משקין. ואחר כך, שיהא ניחא ליה כשנוגעין באוכל. אבל בשאר משקין, די בכך שניחא ליה כשנוגעין באוכל, ואין צריך שיחשיב אותם מתחילה להיות משקה. תוס' ד"ה

היין שבו אין כאן הקדש. אבל בקדושת דמים, עדיין הוא קדוש, שהרי יש לו דמים שאפשר למוכרו אפילו רק מחמת הקיוהא שבו או מחמת מראהו.

וכעין זה כתב הריטב"א, שכשהקדיש יין לנסכים אין דעתו אלא על היין הראוי לנסכים, ואיך אינו קדוש כלל אלא לחומרא בעלמא. אבל כשהקדישו לדמים, אסור לעולם, כי דעתו על כל מה שאפשר להוציא ממנו דמים. וסיים שכן פירש מורי. אבל מה אעשה שכל המפרשים חלוקים עלינו.

93. כתב הרשב"ם: וכל זה חומרא מדרבנן הוא, דמדאורייתא הכל נחשב כמים בעלמא.

וכעין זה כתב הרמב"ן, כי מה שנחשב יין לענין איסור נחשב גם לענין הכשר, מפני שהשוו

הראשונים והשניים, (96) ואנו דנים עתה על המים השלישים של המי גשמים, מאחר שדינם כמים אינם מכשירים הואיל והאדם לא החשיבם מעולם. ורק המים השניים של תרומה והראשונים של מעשר בכחם להכשיר, הואיל ויש עליהם שם יין לענין איסורין.

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: אין אומרים קידוש היום בשבת ויום טוב אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח. ואפילו אם יש עליו שם יין לגבי ברכת בורא פרי הגפן, מכל מקום, לגבי קידוש שהוא מצוה, צריך שיהא עליו יותר חשיבות, שיהא ראוי לינסך על גבי המזבח.

והוינן בה: **למעוטי מאי?** איזה יין בא רב למעט, שדינו כיון לענין דרכה ואינו ראוי לינסך על גבי המזבח?

אילימא למעוטי יין מנתו יין תירוש שלא תסס.

הרי מיד שהעביר את המי גשמים מהכלי שנטפו לתוכם אל הכלי של השמרים, **אחשביניהו**, החשיבם בכך, וירדה עליהם תורת משקין גם אם הם מים. ושוב אין נפקא מינה אם התמד הוא מים או יין.

ומתריצין: **לא צריכא, שנתמד מאליו.** מי הגשמים נפלו מעצמם לתוך השמרים, ולא היתה עליהם מחשבה כלל מצד האדם, לכן רק אם דינו כיון, הוא מכשיר לקבלת טומאה. (95)

ומקשינן: **וכיון דקא נגיד קמא קמא, אחשביניהו.** הואיל והוא משך את המים הראשונים והשניים מהתמד, הרי גילה דעתו שניחא ליה בירידת הגשמים לתוך השמרים, והחשיבם בכך. ואם כן שוב אין נפקא מינה אם הוא מים או יין?

ומתריצין: **אמר רב פפא:** מדובר שהאדם לא משך את המים מהתמד, אלא **בפרה ששותה ראשון ראשון.** שהפרה שתתה את המים

לא.

והרש"ש תמה, למה הוצרכו לידחק שדין היין שונה ממים? והרי בפשוטו היין בשעת דריכת הענבים, היה מחשבה לעשותם משקה.

ורבינו גרשום כתב, שזה חומר ביין מבמים, שייך חשוב, ולכן הוא מכשיר גם ללא מחשבה מתחילה.

והרמב"ן כתב, שהחילוק בין יין למים הוא בכך שביין ניחא ליה לאדם, ולכן התמד הראשון שהוא נחשב יין, ניחא ליה באותם גשמים שנפלו על התמד שהרי נעשה מהם יין. אבל מכאן ואילך, כיון שאין התמד אלא מים, דילמא לא ניחא ליה, לפיכך צריך מחשבה אחרת.

95. כתבו התוס' שלפי זה אין צריך להעמיד במי

גשמים אלא אפילו מים רגילים שכבר היתה עליהם מחשבה הרי כיון שנתערבו עם השמרים בטל מהם תורת משקה וצריכים מחשבה מחודשת [או שיהא עליהם דין יין]. תוס' ד"ה ונחמד.

96. כתב הרשב"ם, שלא היה יכול לתרץ שנשפכו המים מעצמם ראשון ראשון שאם המים לא נשתהו שם כלל אלא נשפכו מיד אי אפשר לדעת לעולם מהו תמד שני או שלישי.

והרמב"ן כתב, שאם נשפכו המים ותיקן את החבית או את הברזא [שהיו שם המים] גלי אדעתיה שניחא ליה בתמדים אחרים, ואם לא תיקן הרי גלי אדעתיה שלא ניחא ליה בהם, לכן נקט ששתתה הפרה.